

هـځنه گرتن له کډمه گای مډد رنیتی ... نیهاد جامی

هـر جار و با بـتک لـ ئـرشیفی دـنگـکا نـو ...
<http://dengekan.com/doc/2005/8/aug2005.htm>

له دواي ئه وهی مډد رنستی له سهر شـوازی سـینه وه هـو ی کډمه گایه کی
تریدا، که له خه سـه ته مرـییه کان دووری کردینه وه کډمه گای له سهر
بنه مای عه قـ درووستکرا، ئه وه ش بیرکړدنه وه پایه دانی به عه قـ داو
هـتکړدنه وه هـموو ئه وانـه ی له اـبردوودا هـبوون، که دوا جار
نه یتوانی ئه و کډمه گای عه قـانیه دابمه زرـنـت، ...

[بـ درـڅـی بـا بـت کـلیکی ئـر بـکـن ...](#)

18/11/1965 ... سه باح هـنجدهر

سا هـکان ماندوون و گـرانی نیوه گوتراون
دیوانه کهم له لایه ک داده نـم و داوا له خودا ده کهم
ئـه و چاکه یـم له گـه دا بکات
له ئـڅی له دایکبوونم کـچ و باربم
داره بازه شم بهرز بکړـته وه ناو ووناکیه کی به هـز
ئـه فسوونـکـ خـم یوه و میوه کان کډ ده کهم وه
لابا ئـکی مـش له خـشاویان نقووم ده کهم
دهستم به سینگه وه گرت و هـمـبـی و هـمـدا
هـوا ی کهسه کهم کهسه کانم پرسى
خـشى له خـم ازى کهرو شکـکم نهشکاندووه و مـشـکـیشم له که دار
نه کردووه
قاچـکم له ئـخى کهوتنه خواره وه داکه وتووه
ئـه نگوستیلـه ی حکمه تیش له په نجم به خه بهره و ده ئـت
ئـه مشه و بهیان زوو دـ و زیاتر له جارـک بسووتـ

ده ۱۱۱ یه کهم جاره ژیان چه ترم له سهر هه ۱۱۱ ده دا
 دنیا سهره تایه و سا ۱۱۱ هکانیش ۱۱۱ ه و کهن
 شیعرزاده یه کی به خانه کانی خودا ۱۱۱ هنگاو ۱۱۱ ه نگ بووم
 به ناو خه ۱۱۱ کدا ۱۱۱ په ۱۱۱ یم
 ویستم دوا وشه یان ۱۱۱ وه رگرم و دوا وشه شم بیستن
 ۱۱۱ وخساره کان گرم ۱۱۱ ه ببوون و مردنیش به رده وام ۱۱۱ ووی ده دا
 بیرم له ئاسمانی به باران کردبووه وه ۱۱۱ و ها تبووم
 گولله ی گیربوو له زمانیان دهر به ۱۱۱ نم
 کووره ی ئه ۱۱۱ میش وه ۱۱۱ ده می بو ۱۱۱ کانی دامرکا و دا بخم
 تم ۱۱۱ گا کانی گه مار ۱۱۱ دا بوو
 نارنج ۱۱۱ بووم باران له دار به ریدامه وه ناو چا ۱۱۱ ی گولله یه ۱۱۱
 چ ۱۱۱ کی ۱۱۱ ع ۱۱۱ حه ۱۱۱ په ۱۱۱ ده مخوات
 نو ۱۱۱ ژئی ئه ست ۱۱۱ ران چاوه کانی خه ۱۱۱ ک تاریکن و تاریکایی جیهانیشم له ۱۱۱ شه
 په ۱۱۱ ویسته من ئارام بم
 شیعر ئه ندازه ی ئازاره کانی زهوی و بیره وه ری شو ۱۱۱ نپ ۱۱۱ کان
 کردوومت به خو ۱۱۱ ننی پشتی خ ۱۱۱ ت
 له ۱۱۱ گ ۱۱۱ ستانی شادمانی ئاو ۱۱۱ ته ی خاکم که و په ۱۱۱ شه کیم ب ۱۱۱ کت ۱۱۱ بی
 خودا وه ندان
 دره ختی بنه ما ۱۱۱ هی شیعر
 به ژوور سهرمه وه شهرحی حا ۱۱۱ ه
 له په لکی یه که مدا که ته خته ۱۱۱ هشی ۱۱۱ هوانب ۱۱۱ ژیه بنووسن ئاو ۱۱۱ نه
 گه وره که
 له په لکی دووه میشدا په یکه ری سهر کرده
 ده ۱۱۱ ی یه کهم جارمه چاو بهرز ده که مه وه ناو ۱۱۱ ووناکییه کی به ۱۱۱ ز و له
 ئه ست ۱۱۱ ره یه کی نزیك ورد ده بمه وه
 به ۱۱۱ په روایی ها توچوونی به ۱۱۱ اچه
 ئه و کاته ی ماوه به ۱۱۱ سبه ین ۱۱۱
 هه ۱۱۱ قو ۱۱۱ ا نی ناخی ۱۱۱ وون
 بیرکردنه وه له و ئازایانه ی ده بنه سرووشی په ۱۱۱ شبینی
 گه شه ده کهن
 به م ش ۱۱۱ وه یه له له ش ۱۱۱ کدا ۱۱۱ ه نگ و ۱۱۱ ووم کرایه وه
 زهوی به ه ۱۱۱ مای په نجه گهرم بوو
 ۱۱۱ ه ش و سپی ۱۱۱ ه نگی ته واون و له چا ۱۱۱ ی گولله یه ۱۱۱
 ۱۱۱ ستی بینینیان ت ۱۱۱ کپه ۱۱۱ ی و مه ترسیی د ۱۱۱ ه نده ی تاهه تایینیان ت ۱۱۱ په ۱۱۱ اند
 شیعر کردنی به ئاو و خ ۱۱۱ و ئاگر و با و خهون
 پاراو و ئاشکرا له خو ۱۱۱ نمدا
 هه ناسه یان له سهرخ ۱۱۱ خوارده وه و ئهویان بینی که ده یانه و ۱۱۱

* * *

دهنگهك له ساكاريى توانيم بهم جه ره بژيم و كهششى زاهوه
قردلهه پهم و بانگهوازي له سينگى دام
له ماته مى بليمه تان بگههوه
خانهى شاكارهكانى خودا ژاوه ته خانهكانتهوه
خوښانت بهرهو سووربوون دهوا و اايى پاك دهكاتوه
دهشزانم له ناو چاهى گولله دا ده به چى بكهم
بهو گزهيه بگهم كه له دهگه ام
گاي ورووژاو به نووكه قچهك توو يى دابووه لاه
* * *

شيعره كانم دس زمين و ژيانى لهوه باشتري ناژين
داواشم له خا به ندى كردوووه واز له اوهدوونانى سته بښانت
ئستا ههر ئهوه ندهم له سهره
له نائومدى نه ترسم و بشزانم ههوه نى ئاسووده يى نامه يى

18/11/2018 ههولار

پازلى كوردبوونى كورد له ناو ئەدەبىيات و سیاسەت ... برايم فەهشە

خناسين، جيهان ناسين و مانا به ژيان پيدا كردن و كهسايهتى
چاكردن له پرسيار ساكاركانهوه دڤست پڤدكا. ئهوهى ههر منداكهك
ئيمكان پيدا دكات پرسياركانى له ناو بنما، باخچهى منداكان،
مدرسه و شوونى تر بهڤڤت زمان، دڤگڤتوه به چڤشنى بنما،
كه مڤگا و ئهوه واتى كه مندا تڤيدا گڤور دڤه.
گڤورترين گرتى ههر منداكهكى كورد ئهوه يه، كه له سيستمكهكى دڤر
به خيدا باردڤه ندر. كورد كه كيانى خى نييه، سيستمى
كه مڤايله تى ئيدارى، فڤرهنگى و پڤروڤردى خى نييه، ههر له
منداڤيهوه، ناسنام و كهسايه تى نام، زمانى نام، فڤرهنگ و
هڤستى نام كه دوور له زمان و فڤرهنگ و هڤستى خى، وڤردڤگر.

ئەو مندا ئەو كە گەورە بوو، ھەموو ناكەكيەكانى لە گە ھەي گەورە کردوو، ئەنگە ئيمكانى خەديتەو پەيدا بکات و ئەنگە ھەتا كەتايى ژيان نامە لە گە پەكەتەكانى خەي بمانتەو و ھەست بەو نەکا كە ئەو خەي نەبوو!

من، نووسەر ئەم دەوانە، لە شارەكى گچەي كوردستان لە داىك بووم، لە ناو شار و گوندەكانى خەمان و لە ناو ئازەري و فارس گەورە بووم، ژيانم لە ناو و دەرەوى وەلات لە گە مندا و لاو و خەكانى شوێن شوێنى جيهان وەك شانەگە، شانەپەداگە و داژەري سىستەمى فەربوون تەپە بوو. لە شارەكانى كوردستان وەك شانەگە پەو نەدەم لە گە خەك و بىنەر ھەبوو، گوێم بە بەسەرھاتى تاك تاكەكانى خەك، ھونەرماند و بىرماندانى وەلاتەكەم شل کردوو. لە بىرمانەچەتەو كە بىنەرمانى شانەكانى مانگرتن و خودموختارى يانى چى لە شارەكانى شەن، مەھاباد، بەكان، سەقز، سەنە چ ھەستەكيان بە زمانى داىكى خەيان دەرەبوو. قەسەي مامستايەكى سەقزى لە ھاوینی ساى ۱۳۵۸ پاش چل سا لە گوچەكەمدا دەرینگتەو كە گووتى " يەكەم جار لە ژيانمدا شانە بە زمانى كوردى دەبينم و دەرناوێم".

ئەو شەم لە بىرمانەچەتەو، كەتەك كە ويستم "انشا" لە سەر شارەكەم بنووسم ھىچ سەرچاوەيەك وەك كەتەب، گەوار لە بەر دەستدا نەبوو. ئەو شەم لە بىرمانەچەتەو كە چەن لە تەورەز و تاران لە تەمەنى مەرمندايدا سوننى بوون و كوردبوون و وەك ئەوان نەبوون و جياوازبوون، گرفت بوو. ھەمووى ئەم شتە ساكارانە پرسىار دەرەقەنن. تەكەي، ئەوان كەن، بە ئەوان وەك تە نيين و بە تە وەك ئەوان نەي؟ ھەركام لە ئەمە بە پەي پلان و بەرنامە نامە لە گە خەمان بارەندراوين و بەنەمانەكانمان خەيان بەرھەمى ھەمان كەمەگا و سىستەم بوون و ئەوانيش وەك ئەمە لە ناو ناكەكيەكاندا كەسايەتيان خەي گرتوو.

من كە خەم كەي پرسىار بووم، نەدەكرا لە سەر سەكەي شانە درە بە بىنەر بەم، دەرەبوو بە شوێن ئەستىيەكاندا بەگەم و بىخەم بەر چاوى بىنەر بە ئەوى پرسىار لاىان درووست بكرە. كار لە گە مندا و لاوان لە كوردستان و ئەران و بە دەژايى سەسا لە مەدرەسە و ئاموزشگا و زىندان و لەرە و لەوى ئامەمان، خودى ئينسانى لە لام كرد بە پرسىار.

لەرەو تە چ بەتەو و چ نەتەو بەرەو فەلسەفە ھاندەرەي بە ئەوى لە ئينسان، لە بوون، لە نەبوون، لە ژيان، لە خەت، لە نەتەو كەت لە كورد تەبگەي، لە چارەنووسى پە لە ئازارى خەكەكەت تەبگەي و

پرسیار بکړی بۀ و بۀ چی زیاده لۀ هۀ موو نۀ تۀ وۀ کانی جیهان تۀ وۀات و کیانت نییۀ، بۀ چی ئۀ م پرسیار لۀ ناو نۀ تۀ وۀ کۀ ی تۀ دا نۀ بۀ تۀ بیر و هزر، بۀ چی نووسۀ ران، شاعیران و نوخبۀ کانی سیاسی لۀ جۀ غزیی دیاریکراوی فکریی، ئایینی، ناوچۀ یی تۀ نۀ پۀ یون و بۀ چی ئازار لۀ ناو کورد کۀ تایی پۀ نۀ ها تووۀ، بۀ چی سیاسی کورد بۀ ردۀ وام خۀ یان لۀ کار سۀ تۀ کاندۀ دیتۀ تۀ وۀ؟

هۀ موو ئۀ و پرسیارانۀ و پرسیار تر، ئۀ مجار لۀ نۀ ک لۀ گای شانۀ نامۀ بۀ ککو لۀ رگای ئۀ م کتۀ بۀ وۀ ووبۀ ووتان دۀ کرۀ تۀ وۀ بۀ ئۀ وۀ دیالگ و دانوستان لۀ نۀ وانمدا پک بۀ.

کتۀ بۀ کۀ بۀ هۀ ر کۀ س و هۀ موو کۀ س نووسراوۀ و باسۀ قق و قوورس و کلاسیۀ کان خنۀ ندراونۀ تۀ تۀ ی زمانی ئاسایی. بابۀ تۀ کان وا داۀ ژراون کۀ دۀ کرۀ جیاواز بۀ کاربۀ ندرن.

کتۀ بۀ کۀ لۀ م بۀ شانۀ پکها تووۀ: "چوونۀ ناو باس، ئۀ دۀ بیات، پیرزی و شانازی، کۀ سۀ ری شاعیران، خانی و حاجی و هۀ من، شۀ نگۀ ر شۀ نگۀ ریی نوخبۀ، شۀ نگۀ ر و شۀ نگۀ ریی، ئایین و پۀ ناسۀ ی شۀ نگۀ ر، خۀ یی بوون، کورد- پارس، شۀ نگۀ ر و مۀ ژوو، شۀ نگۀ رکوژیی سانترالیز کردن، حاجی، خانی و خودا، شۀ نگۀ ری ناو ئۀ فسانۀ کان، شۀ نگۀ ری سیما خۀ شکن، شۀ نگۀ ر و ناسنامۀ ی ونبوو، جۀ غزۀ کان، بیر و ریدۀ کان، کۀ سایۀ تی چۀ ند پارچۀ، کوردستان و دۀ ریا!، ژر خانی بنکۀ کراو، خوداکان، پارسۀ کان، فۀ لسۀ فۀ، فۀ لسۀ فۀ بافی، دین، دیکتاتوری نۀ رم، دین دۀ وۀ ت، سیاسۀ ست، سیاسۀ ت و ئۀ رانی تۀ تالیتۀ ر، سیاسۀ ت و ئایین و دیکتاتوری ئۀ ران، دایک و بابی سیاسۀ ت، کۀ مۀ گای ئایینی و سیاسۀ ت، کۀ سایۀ تی، کورد و سیاسۀ تی گۀ انۀ وۀ، پرسیار گرنگ"

کتۀ بۀ کۀ دۀ کرۀ لۀ گای ئۀ م ئادر سۀ وۀ داوا بکرۀ colognelife@arcor.de . ۳۰% سی لۀ سۀ دی فرشی کتۀ بۀ کۀ بۀ مندا لانی بۀ سۀ رپۀ رستی ژهۀ لاتی کوردستان تۀ رخان دۀ کرۀ و سی لۀ سۀ د دۀ درۀ تۀ ئۀ و ناوۀ ندانۀ ی کتۀ بۀ کۀ دۀ فرشن. کتۀ بۀ کۀ لۀ گای پۀ سنۀ وۀ بۀ داواکار دۀ نۀ درۀ و بایی ۱۰ ئۀ یی یی.

برایم فۀ فۀ شی

مه لنامه ... عه بدول ه حمان فه رها دی

چ لک ی کی چ ماوان
ل دیدار کی پ شک
خا زرد کان ملی
ب خ ر ب خشی،
خ ر ق فت ی تیشکی دای
له بن پنچک و گ ز ن
ه لان ی ب خ ی چ کا
جاویدان ب تا ه تای.

شین شمقا کی ز لان
ب دیدار کی ل گ خ ر
د و ن کی کرد ج ژوان،
ژ ژوان
سپ د زوو ل گ ئ ل ند
کلچووک کی
ل چ ه قامیش دروست کرد
ک ئاوی ل
دام نی چیا ه د مژت،
شین شمقا کی ز لان
ب ر ل ژوان
ه ردوو چاوی جوانی پ شت.

تا پ سملکی و زان
ز رد پ ب خاک ده سپرن
ب د نووک و
شا پ ی پ ل تیشک و
د گ ن و ن و ه لان،
خ ر ل ش رمان
ئاوا نا ب بهم زووانه.

یش ه یه کی ته ریوهی
سهر کز ه ی د پ له خهم

سەرگەردان و دیدە پەنەم،
نزا یەکی بەخەر هەنارد،
خەر ئاوارە
وونا کترین تیشکی خەلی لە
گەگەنەکانی زستانە
بە شەهێ ئاوارە بەنارد،
دوای چەند سات
یشەهێ تەرەیی وەن بوو
بەبا تیشکی زستانە
بەباوێشە بریقەوێ
بەچەپکە جریوێ تازە
گەیشتەوێ نەوێلانە.

چەلەکە یەکی گەردەن زەرد
لە پەنچکی لەئاوارە
ویستی هەلانەیی چەکا
لەودیو دوند
نقووم لەبەیی مەرغوزار
چەپکە پەرشنگی لەخەر خواست،
خەر بەکەزەبای ئاوارە
گەلمە تیشکەکی نارنجی
لەکەزێی زەردەپە بەنارد،
لەو ئاژەوێ
چەلەکە و خەر بوونە هاوێ،
کە چەلەکە هەموو ئاژە
لەگە ئاریک و وەونی بەرەبەیان
بای باخەیی خەیدا، ئینجا
خەر سەری لەکەل دەردەنا.

خاخا کە یەکی بە مەیلەو نارنجی
ئاوارەیی
بەنەو باخی شیعەرەکانما
گوزەری کرد
لەنەو کووچەیی دەرەکانیا
بەدوای ناوی تەدا وەن بوو،
کاتە گەیشتە تەرپکی یەکەم پیتی،
هەر چوار پیتی ناوتی نەخشان

به خاځه کانی سهر باځی،
که لځېږه
هر لهوځی دای له شه ققهی باځی
وه ختځی له سهر چځی دره ختځی نیشته وه
بوو بووه
کځ تره شینکهی به هاری ساځی.

نهم دوو شیعرهم خوځنده وه ... له تیف بځ وار

زمان تا که ئامرازی شاعیره بځی دهر بځی، چه ندځ شاعیر هه ستناسک بځی
به ځام گهر نه توانځت به سهر زمانی نووسینی شیعر دا زاځی بځی، ئه و
شیعره که له ق ده بځی و بگره جار انځ کیش له ناوهر استی شیعر دا شاعیر
خځی لځی ون ده بځی و یان ده گه ځته وه سهره تا یان به بارځی کی تر دا
قه سیده که به ره و ته و او بوون ده بات.

باشتره له مبواره دا په یوه ندی هه بځی له نیوان بځی او کارو شاعیر دا بځی
روونکړ د نه وه و ته نانه ت گوځینی هه ندځ ده سته واژه و پځی دا جوونه وه.
له گه ځی په کهم خوځنده وه بځی شیعر ی (سلځمانی) خوځنهر فریو ده خوات و
به و ځنهی سهرنچځ اکځش و ناسک ده که وځی و ده ځځت زځی شیعرځکی جوانه،
به ځام که زیاتر بیخوځنیته وه نا ته باییه کانی ت بځی روونتر ده بځته وه.
گهر سهرنچ بده یی له شیعر ی (سلځمانی) ده بینین شاعیر له دوو
کځپله دا توشی سهر لځتځ کچوونی زمانه وانی بووه و هرواش دهر ده که وځی
له و دوو کځپله یه دا ته و او مانا نا پځکځت.

کځپله یی په کهم:

سلځمانی له سوچځکیا

مه ستوورځکی خه و تووه

له ناو پځخه فی

ئاو اژه ځځی لځنیته وه کانی

سهرنچ/ له ئاکامی تځگه شتمنه وه بځی نهم ده قه بځی هه یه بیرسم ئایا
(شاری سلځمانی له سوچځکی خځیدا مه ستوورځکی خه و تووه؟) که نهمه یه
مانای کځپله، نهمه گهر واش بځی نه ده بوو وشه ی سلځمانی دوو باره
بکړځته وه چونکه ناو نیشانه که ی (سلځمانی) یه، به ځام واش هر

پښکها تهی رسته که هه ځایه و وشه میستوور ځکه ده بوو مهستووره یه ځکه
بووایه، که واته ځکه پله که ټاوها داده ځکه ټر ټه و ته و تا له رووی زمانه و
دروست بڼه:

له سوچ ځایا

له ناو پځه فی

ټاوازه ځکه له ځایه ټووه کا نیا

مهستووره یه کی خه و ټووه

دووه م ځکه پله:

له ملاوه

ټینجانه یه که په نهانه کا نی

پځه له گو ځای بڼه س ټبر

ټم ځکه پله یه ش نا ته با یی ما ناو زمانه ش ده خولق ځکه نه، چونکه یا ده بوو

ټینجانه که په نهانه بڼه ته نیا، یا نه گو ټه کا نه بڼه س ټبر بوو نایه،

له گه ټه مه شدا جوانتر و گونجاوتر بوو له رووی دروستی دا ځکه شتی

زمانه و بڼو و سیا یه: ټینجانه یه کی په نهانه.

ټمه جگه له وهی چنه د واژه و ځکه نه یه کی نا گونجاو له گه ټه کدا

به کارها ټوون بڼه سل ټمانی که باز دانی ټدا ده بڼر ټه له که ره سه یه کی

شیریه وه بڼه یه ځکه کی تری پځه وانه، وه ټه وهی شاعیر سل ټمانی به م

شانه ده چو ځکه نه:

مهستوور، کټ بڼه، بڼه ټو، ټینجانه، سپ ځکه ده

بڼه زیاتر خو ځکه نه وهی شیریه کی شاعیر له ره دا دامن او ته وه:

سل ټمانی

سل ټمانی له سوچ ځایا

مهستوور ځکه خه و ټووه

له ناو پځه فی

ټاوازه ځکه له ځایه ټووه کا نیا

له سوچ ځکه کی تری

کټ بڼه که به رده وام ده نووسر ټه و

له ناو ځکه شیدا

بڼه ټوویه کی سووره

تاجه گو ځکه نه یه خه م ځکه کی دووری له سه ره

له ملاوه

ټینجانه یه که په نهانه کا نی

پځه له گو ځای بڼه س ټبر

له ولاشه وه

سپ ځکه یه که وه ځکه دی ټاو خه م ټاوه

با ټای سڼه و بهر ځکه

له هه‌مان کاتيشدا شيعرێکى ترمەن پێشچاو ده‌که‌وت که شيعرێکى جوان و تێکمه‌يه، له‌سه‌ره‌تاوه‌ تا کۆتايى شاعيره‌که‌ى زانويه‌تى چى به‌کارده‌نێت و ده‌يه‌وت چى بێت، هه‌رچه‌نده‌ نزیکه‌ له‌ شۆوازی شيعره‌کانى (فروخ) به‌لام ته‌واو بێنى موعانته‌کانى شاعيرێکى کوردی مێنهي ليدێت، ئه‌و شيعره‌ش له‌ ژير ناوينيشانى (له‌ خێتا وه‌رمگه‌هوه‌) يه‌، جێى ده‌ستخێشيه تاکه‌ سه‌رنجى زمانه‌وانى له‌سه‌ر ئه‌م شيعره ئه‌م ده‌یه‌يه‌: زانمانه‌ چاو له‌ فرمێسکه‌کانت ئه‌به‌ستم که ده‌بوو ئاوها بووايه‌: زانمانه‌ چاو له‌ فرمێسکه‌کانت ئه‌نوقێنم. يان داده‌خه‌م، چونکه‌ کورد ئاوها ده‌نێت. تا نووسينه‌کى تر هه‌مووان شادمان و سه‌رکه‌وتوو بن.

له‌ (مانی باران) هوه‌ تا (خه‌ياى منایانه‌) گه‌شتێک به‌نێو شيعره‌کانى (ئهمين محهمه‌د) دا

نووسینی: زياد ئ. شاد

يه‌که‌م: کورته‌يه‌ک له‌ ژيانى

(حه‌مه ئهمين محهمه‌د ئيسماعيل) ناسراو به‌ (ئهمين محهمه‌د) له‌ سا‌ى (1962) له‌ شارى سلێمانى له‌ باشوورى کوردستان له‌ داىک بووه‌، تا ئاماده‌یى خوێندوو، جگه‌ له‌ چاپکردنى ديوانێکى شيعرى بێ گه‌وران به‌ ناوى (هه‌وێست) له‌ سا‌ى (1991)، هه‌روه‌ها تا ئێستا شه‌ش به‌ره‌مى بێ منداڵان به‌ چاپ گه‌ياندوو، که سه‌رجه‌میان شيعرن، به‌ ناوه‌کانى (مانی باران) له‌ سا‌ى (2010)، (هاوێستى نوێ) له‌ سا‌ى (2011)،

(خهونی چلهکه) و (ههنگه وردیله)ش له ساڵی (2011)، (گۆرانیی ههوارهکان) و (خهیاڵی مناڵانه) له ساڵی (2012). گهلهک له ههوارهکانی (ئههمن محهمهه) ئاوازیان به دانراوه و کراون به گۆرانی به منداڵانی کوردستان.

دووهم: بهرهمهکانی

1- ماڵی باران

کۆشعرێ (ماڵی باران) به تیراژێ ههزار دانه له ساڵانی و له ساڵی (2010) چاپ کراوه، سهرحهمی شیعهرهکانی ئهم دیوانه له ساڵی (2009) دا نووسراون، (ماڵی باران) له (22) دهقی شیعری پێکهاتوو، لهم بیست و دوو تێکسته دا تهنیا یهک شیعریان (10) بێگهی و دووانیان (14) بێگهیین، ئهوانی دیکه پێنج دانهیان (8) بێگهیین و چوارده شیعریشیان به کۆشی (7) بێگهی نووسراون. زۆربهی شیعهرهکانیش کورتن، له ههفت بهیت و ههشت بهیت پێکهاتوون.

2 - هاوایی نو

کۆشعرێ (هاوایی نو)، له ساڵی (2011) چاپ کراوه و ده دهقی شیعری لهخۆگرتوو، چوار شیعریان لهسهه کۆشی (7) بێگهی و شهش شیعریشیان لهسهه کۆشی (14) بێگهی واته (7+7)ن، شیعهرهکانی نۆ کتێبی (هاوایی نو) له ههردوو ساڵی (2008) و (2009) نووسراون.

3 - خهونی چلهکه

ئهم کۆشعهرهش له ساڵی (2011) چاپ کراوه، له (22) تێکستی شیعری پێکدات و ههقده شیعریان لهسهه کۆشی (7) بێگهی و پێنج شیعریشیان لهسهه کۆشی (8) بێگهیین، تهواوی شیعهرهکانی نۆ ئهم دیوانه له ساڵی (2010) دا نووسراون.

4 - ههنگه وردیله

کتێبی (ههنگه وردیله) له (6) شیعری منداڵانه پێکهاتوو و تایبته به منداڵانی باخچهی ساوایان نووسراوه، ئهم کتێبه له ساڵی (2011) چاپ کراوه. لهو شهش شیعهره دا، سه شیعریان له کۆشعرێ (گۆرانیی ههوارهکان)یشدا بهاو کراونهتهوه.

5 - گۆرانیی ههوارهکان

کۆشعرێ (گۆرانیی ههوارهکان) له ساڵی (2012) چاپ کراوه، ئهم دیوانه (22) دهقی شیعری تێدایه، که شازده شیعریان لهسهه کۆشی (7) بێگهی و چوار شیعریان لهسهه کۆشی (8) بێگهی و دوو شیعریشیان لهسهه کۆشی (10) بێگهی (5+5) ههوارهتهوه.

6 - خهیاڵی مناڵانه

ئهم دیوانهش له ساڵی (2012) دا به چاپ گهیشتوو، (16) دهقی شیعری

تـدایه، لهو شیعرانه یازدهیان لهسەر کـشی (7) بـگهی، دوو
 شیعریان لهسەر کـشی (8) بـگهی، دوو شیعی دیکهیان لهسەر کـشی
 (14) بـگهی (7+7) هـنراونه تهوه، ههروهها تاکه شیعرـکیان لهسەر
 کـشیش (16) بـگهی (8+8) نووسراوه.

سـیهـم: گهشتی شیعیی ئەمین محەمد

ئەمین محەمد له شیعرهکانیدا هه‌موو دهم له جوـه و گهـان و
 سه‌فهردايه، شیعره‌کانی ئه‌و هه‌موو دهم با ده‌گرن و ده‌فـن، گهـان و
 جوـه و پیاسه و سه‌فه‌ر نه‌ ته‌نیا بـ کـان و گهـه‌ك و شار و
 سه‌رزه‌مینـکی دیکه‌ی ئه‌م دونیایه، بهـکو گهـان و سه‌فه‌ری ئەمین
 محەمد له‌گهـا منداـاندا بـ سه‌ر لوتکه‌ی شاخه‌کان و پشته‌ی هه‌وره‌کان
 و چوونه‌ لای مانگ و ئه‌ستـه‌ریه‌یه، یـشتنه بـ نـو ووبار و قووـایی
 ده‌ریا، قسه‌کردنه له‌گهـا هه‌ور و هه‌م و خوـه و تاڤگه و شه‌پـل و
 نمه‌ی باران و کلووی به‌فر و گفه‌ی با، ئه‌و به‌ منداـان ده‌ وهرن با
 هاوـی سوـسکه و فیل و مه‌یموون و ورج و هه‌نگ و په‌پووله بین.
 زـر دهم له‌سەر زاری منداـانه‌وه قسه ده‌کات و گه‌ره‌کیه‌تی له‌گهـا
 خـردا بدو و بـچـته پشته‌ی هه‌وره‌کانه‌وه:

وه‌ره خـره‌که
 ببه به‌ هاوـم
 ده‌ی ده‌ی خـراکه
 وا من چاوه‌م
 تا ده‌گاته:
 تا ئاسمانی به‌رز،
 پشته‌ی هه‌وره‌کان
 به‌ره‌و خـرنشین
 ئه‌ـین ئـواران
 (ماـی باران، ل6)

شیعره‌کانی ئەمین ده‌یانـه‌و گه‌شت بکه‌ن بـ نـو قووـایی ده‌ریا و
 له‌گهـا باـنده ئاوییه‌کاندا به‌ناو ووباردا بـن:
 به‌ناو ووباردا ئه‌م
 ئاوی زه‌ریا‌کان ئه‌خـم
 وه‌ك باـنده‌ی ناو ئاوم
 له‌سەر شه‌پـل وه‌ستاوم
 (ماـی باران، ل13)

ئه‌و له‌گهـا ئاوی کانیدا هه‌ـده‌قوـی و ده‌ـته هه‌ـم و شانه‌شانی (با)

دهچټه سهر لوتکه بهرزه کان و تا ټټی ئاسمان ځان اوښت، پاشان له گه هوره کاندې جارکې دې دټه وه لای منداځان:

من ئاوی کا نیم ته قیوم
لهژر زهوی هه قو یوم
ده سه یرم کهن ئو هی منا
ونم وه کو چاوی قرژا
(ما ی باران، ل 14)

له و شو-نانهش که لهسەر زمانی میزه-ان و په پووله و هه نگیښ ب-
مندا-ان قسه ده کات، هر ئاره زووی ف-ین و سه فهر و -یشتن ده کات،
ئه وه تا لهسەر زمانی میزه-ان هوه ده ب-ئ-:

ووتی ب-زارم ل-ره
ده چم ب- لای ئهست-ره
(ما-ی باران، ل18)

ههروه‌ها ئه‌مین محهمه‌د که له (فیل، سووسکه، چالکه، توتکه، بقله، ورچه‌بار، مشک، پشیل، مریشکه‌سپی، هه‌نگ، په‌پوله، مه‌یموون، ماسی و تیمساح) ده‌دو، و نه‌ی شیعی ناوازه‌ی ئه‌وت‌ پیشان ده‌دا، هه‌ر ده‌ده‌ی وا مریشکه‌سپی و جوجه‌ه‌ وردیله‌کانی له‌به‌رده‌مت وه‌ستاون، هه‌ر وه‌کوو ئه‌وه‌ وایه مه‌یموون‌کی جوانکیله له‌به‌رچاوت ب‌ به‌ دره‌ختدا هه‌ب‌گه‌، یا سووسکه‌یه‌کی ب‌ر و خنجیلانه ببینی، خ‌ی و به‌چکه‌کانی به‌ جیکه جیک ب‌ن به‌ گادا، یا بقله‌یه‌ک خ‌ی باسی زه‌لکاو و قی‌ه‌ی خ‌یمان ب‌ بکات، هه‌ر وا ده‌زانی په‌پوله و هه‌نگ وا به‌ زمانی حا له‌گه‌ گو‌کدا قسه ده‌که‌ن و داوای له‌ ده‌که‌ن ما‌ی باخیان پیشان بدات:

گوٚم لٚ بوو به یانی زوو
په پووله و هه نگ دوو به دوو
ده یان پرسی له گوٚ
گای باخیان په بٚ
(ماٚی یاران، ل 24)

ئەمىن محەمەد لە شیعري (ماي باران)دا، كە يەككـ لـە
كـشيعره كـانيشي بە ناوه وه كراوه، پـچـهوانهـي سا و نـهـريتـي باو،
ناـتـه منداـن با چاوه سا بين باران لە ئاسمانه وه بـتـه خوار و
چـهـتر هـهـدهـين، ناـتـه كە باران باري، ئاو زـرـدهـيت و سوودي هـهـيه
بـتـه ووهـك و گياندار... بەـكـو داوا لە منداـن دهـكات لەـگـهـيدا بچن
بـتـه ماي باران، دهـستـي (با) بگرن و بچن بـتـه شوـنـه بهـرزـهـي ماي
بهـفر و تـهـرزـه و باراني لــيه:

ئۆش وەرن منا ئان
 دەچىن بى ما ئى باران
 بە فر و باران و تەرزە
 ما ئيان لە شو ئى بەرزە
 ھەور ما ئى بارانە
 دىگىرە و فراوانە
 دەى با دەست بگىرەن بە (با)
 بەرەو ئاسمان بمانبا
 لەگە ئەودا دەگە ئىن
 (با) ئووى لەكوو بوو لەو ئىن
 ئاى خى دى پەى باران
 وا سەر گى نامى تەزان
 (ما ئى باران، ل16)

تەى و دوژمنايەتى و يەكدى خواردن و يەكتر قى كردن و كەيف
 پىكنەھاتن، لە فەرھەنگى شىعرى ئەمىن محەمەددا بوونى نىيە، ئەو
 دەيەو ھەمووان ھاو و دىسىزى يەكتر بن، بەدەم يەكەو بەچن و
 سەروودى خىشەويستى بچن، ھاوکارى يەكدى بکەن و نوقى تەبايى
 بىشەنەو، لە شىعرى (ژيان لە دارستاندا) لەسەر زمانى مارەو، بە
 سەىرە و ئووى و بەچكەكانى دەى لىم مەترسەن، دەبمە ھاو ئىتان:
 ماریش كا تە ئەوئى بىنى
 وەستا لەبەر پىكەنىنى
 وتى بى ترسان بەم شىو؟!
 ھا تووم بىمە ھاو ئىو
 (گىرانى ھەورەكان، ل4)

لە شىعرى (ئاشتىوونەو)دا، كارژ لە لەگە بىچووى گورگ و ئويدا،
 ھەموو كەشەكانيان تەپە اندووە و پىكەو دەژىن و باسى مافى
 ھاوسەيەتى و ئاشتى و تەبايى و دىپاكى دەكەن:
 كارژ لەى بزنە كىو
 لای بىچووى گورگ و ئو
 وەستاون لەبەر دەرگا
 لەبەردەم ما ئى گورگا
 دەىن ئەمە سى ھاو ئىن
 لەم دارستانە ھاوسەين
 بە ئاشتى و بە تەبايى
 كەوتوينە بەزم و شايى

(خه ونی چله که، ل3)

له و مهمله که ته قه شه نگه ی ئه مین محه مه ددا، گیانداران له کاتی پرسیار و پویستیدا یارمه تی یه کدی ده دهن، وهک له شیعی (کهرو شکه گردیله) دا، کهرو شکیک بچووه که ی بزر ده کات، بیه ده چ له سم ره پرسیار ده کات، ئه ویش ده لای ئه مه یه و له گه بچووی من پکه وهن. ههروه ها له شیعی (ژیان له ئه سته ره یه کی تر دا) خه ون به وه وه ده بین که گورگ و مه ببن به هاو، مشک و پشیلش له باتی شه، دیلان بکه ن:

گورگ و مه ده بن به هاو
ئه و شوانه و ئه م ده له وه!
پشيله شه و مشکه به ره!
دیلان ده که ن به نه ره؟!
(خه ونی چله که، ل18)

ههروه ها ئه و له شیعه کانی (قازه سپی)، (بوکه هکانم)، (تابلی ناشتی)، (فیلکی بچکه لانه)، (گه مه ی پشيله و مشک)، (هاو یه تی) و (تینو تی)... دا، له سه ر زاری مندا و بوکه ه و گیاندارانه وه، ئه وه پاته ده کاته وه، که گه ره کیه تی قاز و توتکه، جوچکه و پشيله، چله که و وی، ورج و توتکه سپی، فیل و چله که، مشک و پشيله... ببن به هاو و هاو ده م و هاو کاری یه کتری و به خه و یستی و ته بایی پکه وه بژین و یاری بکه ن و نه له مافی یه کتری بگرن و سایی دیمو کراسی په یه وه بکه ن.

ئه گه ر فایه ق بکه س له شیعی (شهر و مار) دا، که کو هاوار به باوکی ده بات تا له مار زگاری بکات، باوکی ماره که له توپه ت بکات، وهک ده:

کو دهستی کرد به هاوار
باوکه که ی کرد خه به ردار
که وته فریای ده ستوبرد
ماره که ی له توپه ت کرد

ئه مه و ئه گه ر له زهک له شیعی ئه وسا و ئه ستای مندا لاند، مار و دوپشک و قه له ه و وی... هه مای خراپه و شه انگیزی و ف و دوو ویی بن، به ام ئه مین محه مه د پچه وانیه ی ئه و گوتاره باوه، ته نانه ت له شیعی (بوکه سووره) دا که مارک ده یه و ت هه رش به زه نه قووته کان به ن و بیان فنه، ئه و نایه ت قسه به مار به یان له توپه تی بکات، یا هه هشی ل بکات، به کو ته نیا به پاراستنی زه نه قووته کان به دارک ماره که له سه ر دره خته که دن ته خوار:

خـم زانـيم بـوڪـه سوورـه
 له بـچـووهـكانـي دوورـه
 كه بـينـيم پـهـشـكاون
 له هـلـانه خـزاون
 وـتم هـا، چـي وـيداوه
 بـچـريووهـتان نهـماوه؟
 وـتيان ئـهـها، ئـهـو مـاره
 هاـتـووهـتـه سـهـر ئـهـم دـاره
 دـهـيـهـوتـه هـرش بـلـند
 زهـ نهـقـوتـه بـفـلـند
 مـنـيش خـرا سـهـر كهـوتم
 بـ لاـيان بـهـكهـوتم
 ئـيـتر يـهـكـسـهـر بـهـدار
 مـارهـكـهـم هـنا خـوار
 (خـهـونـي چـلـهـكه، ل13)

شاعـير دـهـزانـه منـداان بـهـگـشتـي ئـهـگـر بـهـ گـيانـدار كـيش نامـ بن يا
 لـشـي بـترسـان، بـهـ باسـكـردن و ناوـهـنان و لـنـزيكـ بوونـهـوه و
 هاوـيـهـتيـكـردنـيان، ئـهـو ترس و نامـيـهـ دهـهـوتـهـوه، بـيـهـ باسـي
 گـيانـداران و قـسـهـكـردن لـهـسـهـر زماـني گـيانـداران، پـانـتـايـيـهـكـي گـهـورـهـي
 له دهـقـهـكانـي ئـهـمـين مـحـمـهـددا گـرتـووه و لـهـپـا گـيانـداري مـاـيـدا،
 لـهـگـه كـويـيـهـكـانـيشـدا هاوـيـهـتي پـهـيدا كـردووه، وـهـكوو چـن باسـي
 باـدارـهـكان دـهـكات، گـيانـداره ئـاويـيـهـكـانـيشـي فـهـرامـش نهـكـردووه، بـيـه
 ناو و قـسـه و بـهـسـهـرـهـاتي (چـلـهـكه، فـيل، سـهـگ، سـوـسـكه، مـهـيـموون،
 پـهـپـوولـه، هـهـنگ، مـريـشـك، ورج، مـشـك، پـشـيلـه، بـق، ئـاسـك، سـمـره، بـوي،
 مار، كـتر، بـهـرخ، قـاز، مـاسـي، تـووتـي، پـهـهـسـلـكه، گـورگ، بـزن و
 كارـزـهـي نووـسيـوه و بـهـ منـداانـي ئـاشـنا كـردوون.

ئـهـمـين مـحـمـهـد لـهـو شوـنـانـهـش كه زهـمي گـيانـداركـ يا حـاـتـكـ دـهـكات
 ئـهـوـنـده بـهـ نـهـرم و هـمـني نـاسـكـهـگلـهـيـهـكـي لـ دـهـكات، وـهـكوو ئـهـوه
 وـايـه مـامـسـتـايـهـكـ بـهـ فـرخـوازـكـي خـشـهـويـسـتي خـي بـلـلـ ئـاااي وـا ناـبـ...
 ئـهـها بـهـ تـوتـكـهـكـي دـهـلـلـ:

توتـكـه گـو قـوتـهـي جـرپـن
 بـچـي دـهـوهـيـت بـهـ مـن
 (مـايـ باران، ل10)

يا كه وـهـسـفي مـهـيـموونـهـكـي دـهـكات، بـهـ تـهـزـهـوه بـهـ لـاسـار و چـهـتـوونـي
 ناو دـهـبا و دـهـلـلـ:

وهرن سه يری ئەم مه یمونه
چه نده لاسار و چه توونه
هر خهريکی ئاو ئاو نه
زهر حەزی له بازباز نه
(ما ئی باران، ل 19)

ديسان به گا تهوه به ورچه به ده چا و چنك و تهر نه خر، پاشان هر
خێ به وه وهسفی دهكات كه خاوه نی ديمه نکی دگیره:
هه ی هه ی وا هات ورچه به
چا و چنك کی تهر نه خر
لانه ی هه نگ ئەش و نه
هه نگوینی ئە چ و نه
تا ده گاته:
سه يری ئەو ورچه پیره
ديمه نی چه ند دگیره...
(ما ئی باران، ل 26)

ههروه ها له شيعری (گه مه ی پشيله و مشك) يش، نهرمه گله يیه ك له پشيله
دهكات و به (پشه ی كه) ناوی د نه، كه چی له دهره كانی دیکه ی
شيعره كه دا، به (پشه چاوشين) گاسی دهكات. كه زهر له گورگ تو ه
ده به و پێ ناخ شه ئازاری كه رو شه كه ی بدات، ديسان وهك ئەوه ی
شه خێ له گه بوونه وه رکی بزك بكات، ده نه:
گورگی چه په و نهوسن
واز به نه له ها و نه ی من
ههسته كه رو شه كه اكه
ئاستا هه لکی چاکی
(خه یا ئی منا نه، ل 5)

بهشی زهری دیکه ی شيعره كانی له وهسفی ئەو گياندارانه ی بوونه ته
کاراكتهری نه و شيعره كانی به (چا و بزى گو قوتيله)، (كه رو شه
خه پان)، (چه نه باز)، (بز و) و (ورديله) ی ناویان ها تووه.
بهشی زهری شيعره كانی ئەمین محمه د وه ربگ در نه سهر هر زمان کی
دونیا، دیاری و د ستی مندا ئان و چ ئی ل ده بینن و له گه وشه و
سته كانیدا ئا و ته ده بن، هه موو ئەو كه رهسته و وشه و دهسته واژانه ی
ئەو به كاری د نه، چن به مندا ئکی كوردستان جگه ی بايه خ و
ت ئامان، ئەوهاش مندا ئانی نه ته وه ی دیکه ده توانن ئەو چ ئ و سوود
و کاریگهری و بايه خه بینن، ل به شه کی شيعره كانی شاعیر، تاي به تن
به مندا ئانی كوردستان و ته نیا به خ شه ویستی خه ك و خاك و ئا و

نیشتمانی کوردهواری نووسیویه تی، چونکه خـزگهی ئەو و هه مووان
ئەو هیه کوردستان ئازاد بووایه، چونکه خهون بهووه ده بینـ، خـری
ئازادی له ههر چوار پارچهی وـات ههـبـت، خـرـكـ تیشك و پرشنگی
دوایی نهیهت و هیچ پهـههـورـكـ نه توانـ گهـی لـ بگرـ، خهون
بهووه ده بینـ ببـته مامـستا و سـراخی ناو و نه خشی کوردستان
بكات:

چاوم گـاـ به سهریا نا
به دواى ناوى کوردستانا
ههر له نه خشه كه اـ ما بووم
به دیارییه وه چه په سا بووم
ده مووت نیشتمانم كوـ یه!
بـ نایبینم له هیچ جـ یه؟!
(خهونی چـله كه، ل 19)

ئەو وهختـ باسی كـلاره كەیشی بـ منداـان ده كات، جهخت له وه ده كاته وه
كه جوانیه كەى له وه دایه كه هـنگی كـلاره كەى وه كوو هـنگه كانی
پەرچه می کوردستان له زهرد و كەسك و سپی و سـر پـكها توون، دهـمـ
له گهـ بابـه نوئـلیش ده ئاخفـت، له وهـامی ئەوهی كه بـچی نه خشی
كوردستان له سهر نه خشی جیهاندا دیار نییه، به بابـه نوئـل دهـمـ
گوـم لـ بگره من كوردم و کوردستانیم، نیشتمانم دابهشی سهر وـاتـان
کراوه:

ورد گهـاوم له سهر نه خشه
تـم نه بینیه بمبه خشه
وـاتـی تـ ناوی چیه؟
ئەى بـ ناو نیشانی نییه؟
بابـه نوئـل گوـ بگره لـم
تا پـت بـم كـم و له كوـم
كوردم خهـكى كوردستانم
دابهشی سهر وـاتـانم
(گـرانیه هه وره كان، ل 6)

ئەمین محەمەد له شیعره كانیدا، به ده گمەن نه بـ گهـی ئەوهی به خـی
نه داوه به منداـان بـ وا بکەن و وا بـن و ئەم کاره مه کەن و
هـفتارتان پـویسته وابـ و هتـ وهـك له ناوهـكى زـرـك لهو
شیعرانهی ئەوسا و ئـستا بـ منداـان نووسراون بهو زمان و شـوازه
منداـ دەدوـنن، ته نانهت ئەو شیعرانهیشی كه ده كهونه نـو خانەى
شیعری پهروهردەیی و فـركارییه وه، زمانـكى ناـاسته وخـی تـكهـا به

ئەندەشە و خەیا و یاریی مندا ئەنە بەکار ھەناوہ. ئەو بە مندا ئەن دەبێت تا خەر ئاوا نەبێت ئەستەرە دەرناکەوت، قسەیان ب دەکات سوودی کەمپیوتەر و ئینتەرنێت چەندە پەویستە لەم چەرخەدا، لە چێژ و بایەخی تەندروستی شیر و گوێز دەدو، لەبارە ی ئەوہوہ دەنووس ئە کە یاسا چەندە پەویستە ب کخستنی ژیا نی کەمە. باسی سوێ ژیا نی بێق، ھەھەنانی جوچکە، چێکردنی ھەلانی لەلایەن چێلەکە، سڕوشتی ژیا نی تووتی، ەنگ و شەوێ شەمامە و ھتد... دەکات، بەام نایکاتە فەرمانکردن و وەعزدان و وانە ی بیرکاری و زانست. ئەوہ تا لە شیعری (ئاوی کانێ)دا لەسەر زاری ئاوہوہ باس لەوہ دەکات کە لە ژێر زەویدا ھەقوئاوہ و کە تیشکی خێرش لێ دەدا، دەبێتە ھەم و دەبێتە ھەور، دوا یی جارێکی دی دێتەوہ:

من ئاوی کانیم تەقیوم
لە ژێر زە ی ھەقواییوم
دە سە یرم کەن ئاوی منا
ونم وەك چاوی قرزا
ھاوایی کەگە و باخچە ی شارم
من بچۆی دەریا و وبارم
کە تیشکی خێر گەرمم دەکا
دەبم بە ھەم و با دەمبا
دەچمە ناو ھەورێکی سپی
ملی دەگرین بە کپی
ورد، ورد، دەیین بە ئاسمانا
بەسەر لوتکە ی بەرز و جوانا
کاتە ھەور دەگرمەند
بە لێزمە دامدەبارەند
دەبم بە لافاو لەو کەوہ
دەگەمەوہ لای ئاوی
(ما ی باران، 14)

ئەمین محەمەد لە گەشتی شیعەرەکانیدا لەگە مندا ئەنی ھاوایی، لای لە وەرزش کردووەتەوہ و شیعری بێ ژێ جیھانی مندا ئەن و ژێ جەژن و یادی لەدایکبوون و سەری سا ی نو گوتووہ، ھەروەھا خەویستی دایک و شاری سنە و جوانیی کتێبخانە و دونیای ماسیقا و کەلارە و بووکەشووشە... بە وشە ی ناسکی ئەوتێ لێیان دواوہ دەیان ھەندە لەکن مندا خەویستتری کردوون، ھەروەھا ب جوانیی سڕوشتی کوردستان و دیمەنی باخ و خوە ی تاڤگە و ھاژە ی ووبار و بێندایی شاخ و ناسکی پەلکەزێنە... شیعری قەشەنگی نووسیوہ. پێی خە مندا ئەن ھاوایی

هونه ر و شيعر و گـرانى بن، به بايهـخوه باسى نيگار و فـچـه و
بـيه و هـنگ و دهـفـتـرى و نه و پيشانگا دهـكات، و نهى خـر دهـكـشـت
كه هـنگى زهـردى ز نه و پرشنگ دهـدات و تيشكهـكانى پـرش و بـاون،
له بـيه و پـه نهـكى سـپى و نهـيهـكى پاځ و بـگـهـرد دروست دهـكات و له
پيشانگا هـهـيـدهـواسـه، نيگارى درهـختـك دهـكـشـت كه با دهـيلـر نهـتـهـوه
و پاسارى بـ لاي دهـفـن و دهـيـكن به هـلـانه، جوجهـه و پشيله پـكهـوه
دهـخـاته تـا بـلـهـيـهـك و دهـخـواز بـ كـشه و هـهـرا بن و به ناشتى بـزيـن.

خوـندن و چـوونه قـوتـا بـخـانه و نهـزگـرتن له مـامـستا و خـشـويـستنى هـهـي
وانه و كهـلوپـهـلى قـوتـابى لاي نهـمين محـمهـد پـگـهـى تـايـبهـتيان هـيه و
بـيه هـهـموو دهـم به تام و چـهـوه باسى زوو له خو هـهـستـانى سـبهـينان
و خـگـهـين بـ چـوونه فـرگـه و جـانـتا به شان دادان و چهـتر هـهـگـرتن و
اوهـستان له گـهـهـپان و نووسينى دارا و بهـشـدارى كردن له چـالاكـيى
خوـندنـگـه دهـكات، له بهـشـكى شيعرى (ئامادهـكارى) دا دهـهـ:

ئامادهـم خـم گـهـيـوه

پـلى يـهـكم بـيـوه

جـانـتا كـم هـهـدهـگـرم زوو

جـا دهـچـم بـ پـلى دوو

دهـفـتـرى و نهـم پـيه

لهـگـه دهـستهـيهـك بـيه...

(گـرانـيى هـهـورهـكان، ل 20)

ئو نهـگـهـرچى له ژيانيدا كارى مـامـستايهـتى نهـكـردووه، بهـام له
شيعرهـكانيدا زـر به هـهـست و نهـح و سايكـهـلـلـيـاي مندا ئاشنايه و
دووريش نييه وهـكوو باوكـك كه خـاوهـنى چهـند مندا نهـكه، لهـنـويـشـياندا
لـيل، يـارهـمهـتـيدهـر بووبن بـ نهـوى له جـيهـانى منداـان نهـزيـكـتر
بكهـوتـهـوه، خـيشى له چـاوـپـكهـوتـنـكـدا نهـوى نهـشاردووهـتهـوه كه هـهـر
شيعرـك بنووسـه سـرهـتا به (لـيل)ى كـيژى پـيشـان دهـدا، وهـك دهـهـ:
"بـهـر له بـاوـكـردنـهـوى هـهـموو شيعرهـكانم بـ (لـيل)ى كـچـم
دهـخـوـنـمهـوه، نهـوى ئو بهـلايهـوه قورس بـ گـهـهـانـكارى تـدا دهـكم،
چونكه به بـچـوونى من، مندا باشتـرين فـلتـهـر و تـا قـيـگـهـيه".

هـهـر لهـبهـر نهـوهـش دهـبينـين له زـرـك له شيعرهـكانى (نهـمين) دا،
(لـيل) بووهـته كـاراكتـهـرى نهـو دهـقهـكان، وهـك له شيعرى (حهـوزى
مهـله) دا دهـهـ:

وهـره سـهـيرى كه (لـيل)

ديـاريم هـهـناوه بـ تـ

حهـوزى مهـلهـم هـهـناوه

وا له حهوشه دامناوه
(خه یا ی منا نه، ل4)

ههروه ها له شيعره کانی (چ له که) شدا ده ده:
چووہ ناو دارستان
ژ لیل به خه یا
ب گرتنی چ له که
دوور که وتبوه وه له ما
(هاو ی نو، ل8)

هه موو شيعره کانی ئه مین ب مندا ی کچ و کو نووسراون، ته نیا چه ند
شيعر کی نه ب، که یه ک کیان تایبه ته به مندا ی کچ و باسی قرد له
له سهردان و گواره له گو کردن و پابوج له پ کردن و ملوانکه و
نینک ب یه کردنی ت دایه:
دایکم گو چکه ی ب سمیوم
جوت گواره ی ب ک یوم
پا پوج کم له پ دایه
له م شاره دا ب هاوتایه
جانتا که شم ده که مه شان
پ له ته وقه و ملوانکه ی جوان...
(ما ی باران، ل15)

شيعر کی دیکه ی به ناوی (بوکه ه کانم)، ئه ویشیان ز تر ب مندا ی کچ
ده ست ده دات، که له سهر زاری مندا ی که وه ده ده:
دوو بوکه هم ه ناون
به رامبه ر یه ک دامناون
یه ک کیان ورچه ب ره
چاوی وه ک تیشکی خ ره
ئه ویتتر توتکه سپی
به ب ده نگي و به کپی...
(خه ونی چ له که، ل21)

له به ران به ریشدا شيعر کی دیکه ی هه یه ز تر م رک و تایبه تمه ندیی
مندا یانی کو انی پ وه دیاره، چونکه باسی یاریی دوو گ ی ده کات،
که یارییه که پتر تایبه ته به کو ان:
پاشان ده بووین به دوو به ش
ب یه ک مه به ستی هاو به ش
ئه ویش یاری کردنبوو
ت پ به ره و گ ل کردنبوو...

منڊاڻ له هر دڻخ و ڙينگه و شوڻځڻك بڻ، هر منڊاڻه و ڪڻمهڻ ڇز و خولياي ههيه ڪه جوڻيه له هي گهوران، زمان و سروشت و سايڪڻلڙياي ڇڻي ههيه، لهگه ڻئوهش له ههڻڊ با به تدا ڻهنگه منڊاڻاني شار له لادڻ جوڻ بن، يا ڻئو ڪهلوپهل و ڪرهستانهيه له به ردهستانه وه ڪوو يه ڪ نه بن، يا ڻئو ڙينگه و دهو روبهري ڪه لڻي گه وره ده بن و پڻدهگن هاوچهن نه بڻ، بڻيه وه ڪ له پاڻ ده قى تاي بهت به منڊاڻي ڪوڻ و ده قى تاي بهت به منڊاڻي ڪچ، ده قى وايشمان ههيه ڪه زڻربه يان وان بڻ ههردوو ڻهگهز دهست ده دن، به هه مان شڻوه ڻئه گه زڻربه ي ڻئو ده قانه ي بڻ منڊاڻان ده نووسرڻ به شي ڇه ڪي گوند و شاري تڻدا بڻ، ڻئوا به شڻڪيان پتر مڻرڪ و تاي به تمه نديي گونديا نه يا شاريان نه يان پڻوه دياره، تڻڪسته ڪاني ڻئمين محمه ديش له و هاوڪڻشهيه به ده ر نيين، چونكه زڻرينه ي شيعره ڪاني چڻ بڻ منڊاڻاني شارن، به هه مان شڻوهش ڻوويان له منڊاڻي گونده، چه نده باسي ڙينگه و دڻخ و ڪه شي شارن، ڻئوهاش له هي لادڻ ده دوڻن، چه نده شيعر ڪي ڪه مي نه بڻت خوڻنهر زڻرتروا ههست ده ڪات تاي بهت بڻ منڊاڻي شار گوترا بن، يا زڻتر تاي بهت بن بڻ منڊاڻي گوند، بڻ نموونه له شيعري (چڻله ڪه) دا باسي دارستان ده ڪات، له شيعري (پهلڪه زڻڻينه) شدا ڻئو شوڻن و سروشت و ڙينگه يه لڻي ده دوڻ گونديا نه يه نه ڪ شاري:

له وه رزي به هارانا
له ناو سروشتي جونا
تيشڪي زڻڻين و باران
تڻكه ڻده بن له ڻاسمان
(ڇه ياڻي مناڻا نه، ل3)

له شيعري (شه مامه) شدا ديسان شوڻڻي وداوي زڻو ده قه ڪه (بڻستان) ه، ڪه شتڻڪي سهيري لڻيه و ناوي شه مامه يه، ڻئمهو له چه نده شيعر ڪي ڪه مي ديه ڪه دا ڪه باسي ڪڻڻگه و دارستان و ڙينگه و ڪه شوهه واي گوندي تڻدايه، ڪه ڻئوانهش به منڊاڻي شار نام نيين، ته واي شيعره ڪاني ديه ڪي شاعير بڻ منڊاڻاني دهشت و شار گونجاو و ڻاسانن، ته نانهت ڻه گه باسي شار و باچه و ياريه ڪاني شاريش بڪات، وشه و زار اوه و بڻگه و وڻنه يه ڪي تڻدا نادڻزيتوه له ڪن منڊاڻاني گوند قورس و نام بڻت.

چوارهم: زمان و فڻرمي شيعري ڻئمين محمه د

هه‌رچه‌نده ئه‌و به‌ر له‌وه‌ی شیع‌ر بـ مندایان بنووسـ، شیع‌ری ئازادی بـ گه‌وران نووسیوه‌، بـیه‌ خـاهاهنان له‌سه‌ر کـش و سه‌روایه‌ک که بـ مندا له‌بار و گونجاو بـ ه‌نگه‌ سه‌ره‌تا بـ ئه‌و قورس بووبـ، له‌م باره‌وه‌ مامـستا حسن به‌فرین ده‌ـ: “به‌ام ئه‌و بـ ئه‌وه‌ی به‌و دنیا‌یه‌ را بـت (زـر زانی یه‌کی) به‌کاره‌نا بوو ئه‌ویش ئه‌وه‌ بوو بـ وه‌ستانه‌وه‌ی ئه‌و په‌لکـشـو سه‌رکـشی یه‌ی له‌سه‌ری راهاتبوو سه‌ره‌تا به‌وه‌ها (کـشـو سه‌روا) یه‌ک (که دواتر ئه‌یبینن) خـی هـور ئه‌کرده‌وه‌و خـی رام ئه‌کرد تا له‌وه‌وه‌ خوویه‌ک بـ خـی دابین بکات، واته‌ هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ چوونه‌ سه‌ر (جووت کـشـو جووت سه‌روا) بـ ئه‌و نه‌ئه‌هاتو گران بوو به‌کـو سه‌ره‌تا به‌م جـره‌ ده‌رگای کرده‌وه‌:

کاتـ باران ئه‌بارـ

چه‌تره‌که‌م خـشه‌ویسته‌

له‌سه‌ر سه‌رم ای ئه‌گرم

چونکه‌ ئه‌وم پـویسته‌

له‌ چه‌ند شیع‌ر کدا (ئه‌مین) درـژهی به‌و شـوازی (کـشـو سه‌روا) یه‌دا تا دواتر ورده‌ ورده‌ له‌سه‌ر جووت کـش و جووت سه‌روا اهاتـ.

زمانی شاعیر کوردییه‌کی په‌تی و ه‌وانه‌، سته‌ی کورت و مانادار به‌کار دـنـ، ده‌گه‌ت کام په‌یف ناسک و شیرینه‌ ده‌یئاخـته‌ نـو شیع‌ره‌کانی، هه‌ر به‌یت و کـپله‌یه‌کی ئه‌و، وـنه‌یه‌کی ه‌نگاوـه‌نگی وون و جوانن، مه‌گه‌ر ئه‌و وشه‌ زـر باوانه‌ی که له‌ زمانانی دیکه‌وه‌ ها توونه‌ته‌ نـو زمانانی کوردی و ئـستا وه‌کوو وشه‌یه‌کی کوردی له‌ نووسین و ئاخاوتندا به‌کار دـنـ، ده‌نا شاعیر هیچ وشه‌یه‌کی ناکوردی له‌ سه‌رجه‌می شیع‌ره‌کانیدا نابینـن. به‌ تـکـا اییش وشه‌گه‌لی (خه‌ون و خه‌یا و هاوـیه‌تی و گه‌شت و خـشه‌ویستیـ) له‌ تـکـسته‌کانیدا به‌رده‌وام پاته‌ ده‌بنه‌وه‌، هه‌روه‌ها له‌ گه‌لـکـشـو نیشدا ده‌سته‌واژه‌ی (خه‌خل، گـوگا، باسکه‌وباسک، باعه‌باع، قاقا، به‌خ به‌خ، جیک جیک، ورد ورد، هه‌ی هه‌ی... هاها...) ده‌دا به‌ گوـی خوـنه‌ردا و لاسایی ده‌نگی مندا و گیانداران ده‌کاته‌وه‌:

ها، ها له‌سه‌ر سه‌هـ

له‌ دارستانی چـ

شانی بـ ئه‌له‌قـنـ

ئه‌وا و خـی ئه‌خلیسکـنـ

(ماـی باران، 26)

ئه‌و که ده‌یه‌وت وـنه‌یه‌ک به‌ وشه‌ بکـشـت، له‌و کامـرامانه‌ پـفیشنا و به‌ئه‌زمـونه‌ ده‌چـ، هه‌م کامـراکه‌ی ورد و ئـرگیناـهـ، هه‌م خـی ده‌زانـ کام گـشه‌ ده‌بـزـر بـ ئه‌وه‌ی هـسمی ئه‌و دیمه‌نه‌ بگرـ و له‌

به‌ر چاو و زه‌ینی ته‌ماشا‌که‌ردا بم‌ن‌ته‌وه و کاری‌گه‌ر ب‌، ه‌نگه
د‌زین‌ه‌وه و به‌کاره‌ن‌انی وش‌ی ناس‌ک و قه‌شه‌نگ و م‌سی‌قی سانا ب‌،
وه‌ل‌ به‌کاربردنی له‌ شو‌نی خ‌یدا و دانانی له‌ سته‌ی گون‌جاودا و
پ‌دانی یت‌م و ئاواز‌کی شاعیرانه له‌ ده‌ست ئه‌مین محمه‌د و ئه‌وانه
د‌ت‌، که له‌گه‌ شیع‌ر و جوانی و خه‌یا‌ی مندا‌انه‌دا ده‌ژی‌ن‌، با
ببینین له‌م شیع‌ره‌دا چ‌ن وه‌سف‌ی تا‌ف‌گه‌ ده‌کات و و‌ن‌ه‌ی که‌ف و خو‌ه و
ها‌ژه و جریوه‌ ده‌گر‌ و به‌ سه‌یرکردنی گه‌‌ای ته‌ و پر‌ژه‌ی ئاو خو‌ن‌هر
سه‌رسام ده‌کات‌:

ئه‌وه‌ تام له‌ با‌خ‌کا
له‌ دام‌نی شا‌خ‌کا
ج‌گه‌یه‌ک ئاو‌ی ساز‌گار
وه‌کو تا‌ف‌گه‌ د‌ته‌ خوار
که‌فی سپ‌ی وه‌ک زیوه
ورد‌، چاوم ت‌ب‌یوه
خو‌ه و ها‌ژه و جریوه
ده‌نگیان ل‌ هه‌ب‌یوه
گه‌‌ای ته‌ و پر‌ژه‌ی ئاو
سه‌رسامیان کردووم ته‌واو
(خه‌ونی چ‌له‌که‌، ل‌8)

هه‌رچه‌نده تا ئاست‌کی ز‌ر یت‌م و ئاوازی شیع‌ره‌کانی ئه‌مین محمه‌د
خ‌ش و سووک و مندا‌انه‌ن‌، ل‌ هه‌ند‌ جار ل‌ره‌ و له‌و‌، به‌ه‌ی ته‌واو
ه‌چاو نه‌کردنی ک‌شی نیوه د‌ره‌کان‌، هه‌ر ئه‌وه‌تا خو‌ن‌هر هه‌ستی
پ‌ده‌کات سووکه له‌نگیه‌ک دروست ده‌ب‌، ئه‌وه‌تا له‌شی‌ع‌ری (ب‌قیله‌)دا،
که به‌ ک‌شی حه‌فت ب‌گه‌یی نووسراوه‌، که‌چی له‌ نیوه د‌ری س‌یه‌مدا
ده‌ب‌ته‌ هه‌شت ب‌گه‌:

هه‌رچه‌ند به‌ به‌چه‌ ماس‌ی
سه‌ره‌تا منتان ناس‌ی
به‌‌ام سه‌رم‌کوته‌م ناوه
ما‌م له‌ناو زه‌لکاوه
(ما‌ی باران‌، ل‌30)

هه‌روه‌ها له‌ شی‌ع‌ری (هاو‌یه‌تی)شدا، که شی‌ع‌ره‌که له‌سه‌ر ک‌شی حه‌فت
ب‌گه‌یی نووسراوه‌، به‌‌ام نیوه د‌ری شه‌شم به‌ ته‌نیا له‌ هه‌شت ب‌گه‌
پ‌کد‌:

ک‌تره‌که‌مم ه‌ناوه
ل‌ی پشیل‌ه‌که‌ دامناوه

ده ځم ميوانه لای تځ
ناگاداری به مه یځ
ب ټ ده زانیت من چیم
خ من پشیلې ځاستی نیم
(گ ټ رانیی هه وره کان، ل 18)

وهك ده بینین ته نیا لهو نیوه د ټ ره ی که ده ځ ټ من پشیلې ځاستی
نیم) له هشت ب ټ که پ ټ کد ټ ت.

ټه وه نده ی په یوه ندی به ځ ټ نوو سیشوه هه ب ټ ت، ټمین محمه د هه و ټ ی
داوه، سر له مندا ټ نه ش ټ و ټ ټ و ز ټ تر په ی ټ هوی ټ ه و ټ ټ نوو سه بکات،
که له کن ز ټ رینه ی خو ټ نده واری کورده وه په ی ټ ه و ده کر ټ و ز ټ ریش خ ټ ی
پاراستووه له وه ی دوو ش ټ واز یا پتر له ج ټ ر ټ ك ټ ټ نوو س به کار ب ټ ټ ټ،
خ ټ ټ ه گ ر ورد تر له گ ه ټ با به تی ټ ټ نوو سدا مامه ټ ی کرد با با شتر و
جوانتر ده بوو. له خواره وه به ش ټ ك لهو که ل ټ ن و نات ه و او ییانه ی له
بواری ټ ټ نوو سدا، که له ك ټ شیره کانی ټمین محمه ددا بهر چاو
ده که ون، ده خینه ټ وو:

له شیعری (خه ونی چ ټ له که) دا، ب ټ هه ردوو وشه ی (جریوه) و (بینیوه)
دوو (و) ی نوو سیوه:
دهستی کرد به جریووه
وتی خه ونم بینووه
(خه ونی چ ټ له که، ل 9)

له شیعری (ب ټ چوه پشیل) دا، ب ټ وشه ی (ون) دوو (و) ی نوو سیوه، وهك
ده ټ ټ:

ب ټ خ ټ ت ل ټ وون کردووه
ل ټ ره به ج ټ ت ه ټ شتووه؟
(خه ونی چ ټ له که، ل 7)

هر لهو شیره دا، (ب ټ چو) ی به (ب ټ چو) نوو سیوه! هه روه ها له شیعری
(په ټ ه س ټ لکه) دا، ب ټ وشه ی (سوور) یهك (و) ی نوو سیوه، به ټ ام ب ټ
(دوور) دوو (و) ی به کار ه ټ ناوه:

خنجیلانه ی گه ردن سور
جار جار ك ټ ده ف ټ ټ ب ټ دوور
(خه ونی چ ټ له که، ل 7)

له هه مان ده مدا له شیعری (بوکه سووره) دا، (بووك) ی به (بوك)
نوو سیوه، که چی ب ټ (سوور) ته و او ی به کار ه ټ ناوه و دوو (و) ی
نوو سیوه، هر لهو شیره دا دیسان (جریوه) ی به (جریووه) نوو سیوه!
هه روه ها ب ټ (ده نووك، سووك) یهك (و) ی به کار ه ټ ناوه و به (ده نووك،

سوڤى نووسيوه، كه چى له شوښنى ديكه دا، (ده نووك) ى به كار هښاوه،
نه مجاره (بچووك) ى به (بچوك) نووسيوه. له دوو نيوه دښرى به دواى
يه كداها توودا بښ (چه توون) دوو (و) ى به كار هښاوه، كه چى بښ
(مه یموون) يهك (و) ى نووسيوه! ههروه ها بښ (بيوتايه، زيويين) دوو
(و) ى به كار هښاوه و نووسيوه تى (بيوتايه، زيويين)!

دهسته واژه كانى (جوان بوو) و (ئاسان بوو) به (جوانبوو) و
(ئاسانبوو) نووسيوه، (كردن بوو) و (بردن بوو) ى كردووه ته
(كردنبوو) و (بردنبوو)، كه چى وشه كانى (كوښيه) و (جښيه) و (نوښيه)
و (پښيه) (برسييه) و (نييه) و (ئاساييه) و (لاساييه) و (لښيه) و
(لهوښيه) و (چاووښيه) ى، به (كوښيه) و (جښيه) و (نوښيه) و (پښيه)
يه) و (برسييه) و (نىيه) و (ئاساييه) و (لاساييه) و (لښيه) و
و (لهوښيه) و (چاووښيه) ى نووسيوه! ههروه ها (ئاشتيخواز) ى به
(ئاشتي خواز) نووسيوه و (په لكه زښينه) ى كردووه ته (په لكه زښينه)،
كه چى بښ (هنگاو هنگ) و (گورجوگښم)، ها تووه (هنگاو هنگ) و
(گورج و گښم) ى نووسيوه! خښگه بښ (ئاسكه بچكښله) باعه باعى
به كار نه هښايه، چونكه (باعه باع) بښ مه ى به كار دښت.

وشه نامه ى شيعره كانى ئه مين محمده هه موو ئه و وشانه ن كه سر به
فه ره نكي منداښان، زښر ده گمهن نه بښ وشه يهك نادښيته وه كه
تښگه ښتنى بښ زارښكان قورس و نامښ بښ، جار جاره نه بښ هه ندښ وشه ى
وه كو (چه خماخه، خه هك...) ى نووسيوه، كه منداښ يا منداښانى هه موو
ئو ناوچانه ى به كرمانجى خواروو ده ئاخفن، باش لښى تښناگهن.

له هه ندښ شوښنيش بښ ښكښتنى سه رواى شيعره كانى، خښى ناچار كردووه
هه ندښ وشه به كار بښښ، ئه م وشانه هه رچه نده له پښناو جوانكارى و
ئاوازدارى شيعره كان به كارها توون، لښ هه ندښ جار له سر حسښى مانا
و هوانى زمانن، بښ نمونه له شيعرى (فرياگوزار) دا ده ښښ:

منيښ جارښك له جارښان
بوم به فرياگوزاران
به سوارى پښتى كه شتى
ده ريا گه ښام به گشتى
(خه ياښى مناښانه، 21)

ښوونه لښره دا ته نښ بښ ئه وه ى وشه يه كى هاوسه رواى (جارښان)
بدښ زښته وه، وشه ى (فرياگوزاران) ى به كار هښاوه، ده نا كورد ده ښښ
(بووم به فرياگوزار) نهك (بووم به فرياگوزاران). له شيعرى
(مريشكه سپى) شدا، كه دښته سر باسى يهكښك له جوجه ښكان، له برى
ئه وه ى بښښ (شيرينه) ده ښښ (شيرينن)، بښ ئه وه ى هاوسه روا بښ له گه ښ
(بيبينن):

یه ککیان په له په
ز ر جوانه حمزم له یه
به دیاریه وه وه ستاوم
ون ناب له بهر چاوم
ئو هوش وهرن بیبینن
چه نده جوان و شیرینن
(ما لی باران، ل25)

نه نجام

ئهمین محمهد که نه وهی دواي ا په یینی به هاری (1991) ه و دواي
ن زیکه ی بیست سا له ا په یین وه کوو قه م کی به گو ی ئه ده بی
مندا ان دهرکه وتوو و به رده وامه، استه سرده می ده ستدانه نووسینی
ئهمین محمهد نه له سرده می (ز وهر) و (ب خود) ده چ، که تازه
بناغی ئه ده بی مندا انی کورد ده که و ته سر پ، نه هاوش و هی
سرده می (گ ران) و (کاکه ی فلاح) و (فهره یوون علی ئهمین) ه، که
ده کاته ق ناغی دواي چله کانی سده ی ا بردوو، نه وه کوو وهختی
نووسینی (له تیف هه مهت) و (ستم باجه لان) ه، به کو ئو شاعیری
دواي ا په یینه و دروستتر ز تر له بیست سا دواي ا په یین خ ی
ده کات به دونیای مندا اندا، وه وونیشه سرده می پاش ا په یین،
سرده می هاتنه دی ئازادی و چاپ و په خش و میدیا بوو، ا په رین
دروازه یه ک بوو ب کرانه وه به ووی دونیای دهره وه و ده ست
به کاربوونی ژماره یه کی ز له ک خراو و سه نته ری تایبته به
مندا ان و دهرچوونی ژماره یه کی ز ریش له گ قار و ب اوکراوه ی
تایبته به مندا ان، له هه مان دمدا ت که او ی و هاتوچ ی دهره وه و
هاورده کردنی کت ب و سرچاوه ی تازه ی گهلانی دیکه... ههروه ها به ه ی
ت که او ی له گه پارچه کانی دیکه ی کوردستان و دامه زرانی چه ند
ن وهندی ئه کادیمی و زانستی و زمانه وانی، هه موو ئه وانه وای کرد
نووسه رانی دواي ا په یین به زمان و ش واز و وئیای تازه وه بنووسن،
له ن ویشیاندا شاعر و ئه ده بی مندا ان گ انکاری و پ شقه چوون کی
ز ری له ووی چه ندایه تی به خ وه دی، له ووی چ نایه تیشه وه
گ انکاری به سه ردا هات، ئه مانه هه موو یارمه تیده ر بوون تا ئهمین
محمهد وهك ده نگك له دونیای ئه ده بی مندا انی کورد جودا له نه وه ی
پش ا په یین به دهر بکه و ت، ئو له ن و جه نجا ی و قهره با غیه کی
ز ری نووسین و ب اوکراوه ی مندا ان دهرکه وتوو، به ام له هه و ی
ئه وه دایه هه موو دم وهك ده نگك کی جیاواز و تایبته دهر بکه و ت، له و
چه ند به ره هه می که له چه ند سا کی که مدا چاپی کردوون ده یه و وهك

هاو و دسز و ئه‌ویندارك مامه له گه مندای بکات و ب ئه‌وه ده‌ک‌شیت له به‌کاربردنی هه‌ر وشه و ب‌سته و په‌ره‌گراف‌ک‌دا، خزمه‌ت به مندای و ئه‌ده‌بی مندایان و وشه و شیع‌ر و جوانی بکات.

شاعیر له سا‌ی (2008) ه‌وه ده‌ستی به نووسین و ب‌او‌کردنه‌وه‌ی شیع‌ری مندایان کردووه، له‌و شه‌ش دیوانه شیع‌ره‌ی ب‌او‌ی کردووه ته‌وه، ن‌زیکه‌ی به هه‌موویان (100) ت‌ک‌ستی شیع‌ری ده‌بن و به‌ش‌کیان کراونه ته‌گ‌رانی، به سه‌یرکردن له ف‌رمی شیع‌ره‌کانی ئه‌مین محمه‌د، ده‌رده‌که‌وت که به کوردیه‌کی پوخت و پاراو ده‌نووس‌ت، چه‌ند وشه و واژه‌یه‌کی که نه‌ب‌ ده‌نا هه‌ر مندایك که به ش‌وه‌زاری کرمانجی خواروو ده‌نووس‌ت و ده‌په‌یف‌ت به سانای ت‌ی‌ده‌گات. سه‌رجه‌می شیع‌ره‌کانی له‌سه‌ر ک‌شی په‌نجه‌ی خ‌ما‌ین و به‌شی ز‌ریشیان له‌سه‌ر ک‌شی چه‌فت ب‌گه‌یین، هیچ شیع‌ر‌کی ئازادیشی نه‌نووسیوه.

سه‌باره‌ت به قافیه‌ش، ئه‌مین محمه‌د پتر جوت قافیه‌ی به‌کاره‌ناوه. شیع‌ره‌کانی وی کورت‌ن و هیچ شیع‌ری در‌ژی نییه مندای وه‌رس بکات و توانای خو‌ندنه‌وه‌ی نه‌ب‌. ده‌رباره‌ی ناوونیشانی‌ش، جگه له شیع‌ره‌کانی (گه‌مه‌ی مشک و پشيله، پشيله‌یه‌ك ده‌یه‌و ب‌ف‌ت، ژیان له ئه‌ست‌ره‌یه‌کی تر‌دا) هه‌موو شیع‌ره‌کانی دیکه‌ی ئه‌مین محمه‌د هه‌ر وه‌ك ناوونیشانی دیوانه‌کانی کورت‌ن و ز‌ربه‌یان له یه‌ك وشه یان دوو وشه پ‌کهاتوون، هیچ‌ك له ناوونیشانه‌کان به ناوه‌ك‌کی شیع‌ره‌کان نام‌ نیین و دروست گوزارشت له وشه و و‌نه‌کانی ن‌و شیع‌ره‌کان ده‌که‌ن. هه‌موو شیع‌ره‌کانی ئه‌مین به‌رواری نووسینیان به‌سه‌ره‌وه‌یه، ل‌ له‌وه‌دا له‌گه‌ شاعیرانی پ‌شوو هاوش‌وه‌یه که شیع‌ره‌کانی جودا نه‌کردووه ته‌وه ب‌ چ ئاست‌کی ته‌مه‌ن گونجاون، ئه‌گه‌رچی ئه‌و شیع‌رانه‌ی که له (هه‌نگه وردیله‌) دا ب‌او‌ی کردوونه‌ته‌وه، هه‌م وه‌ك خ‌ی ئامازه‌ی پ‌داون، هه‌م به خو‌ندنه‌وه‌ی په‌یام و ناوه‌ر‌کی شیع‌ره‌کان ده‌رده‌که‌ت ب‌ مندایانی باخچه‌ی نووسیوه.

ئه‌مین محمه‌د وه‌ك ز‌ربه‌ی هه‌ره ز‌ری شاعیرانی پ‌ش‌خ‌ی و هاوسه‌رده‌می خ‌ی سه‌ره‌تا به شیع‌ری گه‌وران ده‌ستی پ‌کردووه، پاشان ها‌تووه‌ته‌ سه‌ر بوار و باب‌ه‌تی مندایان. گوتاری شیع‌ری ئه‌م شاعیره‌ دووره له ئام‌ژگاری و وه‌زدان ب‌ مندای، ئه‌و نه‌ك هه‌ر هاو‌ی په‌پووله و چ‌له‌که و که‌رو‌شکه، به‌کو مار و گورگ و ورچیش نا‌ه‌نج‌ن‌ و واده‌کات مندای خ‌شیانی بو‌ت.

پروارد کردن منداکان نازایه تی ئدبی ... رازا شوان

بگومان هـمو دایکان و باوکان ئاواتـخواری ئـو، کـ مندا
خـوـیـسـتـهـکانـیـان لـ هـمو بوارـکانـیـان ژیاـنـدا، نازا و بوـر و
دلـربـن، بـوا و مـتـمـانـیـان بـ تواناـکانـیـان خـیاـن هـبـت؛ بـ ئـوپـیـیـی
نازادی و نازایـتـیـشـو، بـ بـ ترس و شـرم، گوزارشت لـ هـر و لـ
راو لـ راز و نیازـ پاکـکانـیـان و لـ بـچوونـکانـیـان بـکـن.

نازایه تی ئدبی، خـسـهـتـکیـگـر و جـوانـ لـ خـسـهـتـیـان
ئـرـنـیـیـکانـیـان هـر مـرـفـکـ، خـسـهـتـکیـز بـ بـوـیـسـتـه و بـشـکی
سـرـکـیـیـ لـ سـیـمـایـکـسـایـه تی مـرـفـ، بـکـو بـ بـبـیـیـی
بـنـیـاـنـیـان کـسـایـه تیـیـکی بـهـز و هـاوسـنگ و رـوشتـئـاسـایـی
دـزـانـرـت.

لـم بـودانـگـو، بـوـیـسـتـه لـسـر دایکان و باوکان خـشـوـیـسـتـه،
هـر لـ منداـیـیـو منداـکانـیـان لـسـر ئـم خـسـهـتـیـان گـرـنگ و
بـوـیـسـتـیـی رابـهـنـن و پـرواردـیـان بـکـن. تا لـ هـمو قـناغـکانـی
ژیاـنـی داهـاتـوویـانـدا، بـتـوانـن پـشت بـ خـیاـن بـبـسـتن و بـسـر ترس و
شـرم و دـهـاـوـکـدا زـابـن، تا بـ ئـوپـیـیـی نازایه تی و بوـیـیـو
رووبـووی ئـو کـشـ و هـوـسـت و بـرـنگـاریـانـ بـبـو و کـ دـنـ
رـیاـن. نازادان و نازایه تیـان بـیـاری راسـت و دروسـت بـدـن،
بـ دامان و رامان گوزارشت لـ بـیرکـکانـیـان بـکـن.

نازایه تی ئدبی، کارکی هـاوسـنگ، بـیـوـنـدیـیـکی تـکـی و بـهـزی
لـگـ نازایه تی جـسـتـیـیدا هـیـ. بـکـو هـردوویـان بـ
تـواکـری یـکـتری دادـنـرـن.

نازایه تی ئدبی لـ منداـنـدا، ئـوـیـی کـ بـوایان بـ خـیاـن
هـبـت، نازا و بوـرـبـن، بـ نازایه تی و بـ ورـبـرزیـیـو، بـ
بـیرکـردنـو یـکی قـو و دانایـیـو، بـرپـچی هـر هـوـسـتـکی
دژوار و نـرـنـی بـدـنـو کـ رووبـوویـان دـبـو..
سـرـسـخـتـانـش داکـکی لـ باوـکانـیـان و لـ مافـکانـیـان بـکـن و
سازشیان لـسـرنـکـن، مـلـکـچی رای سـپـنـراوی کـسانی تـریشـنـ.
بـوـیـسـتـه ئـوـشـ بـزانـن، کـ نازایه تی ئـدبی، مـلـهوـی و

وانه يه کی نمونہ يی له ماتماتیکدا بهتوو، با هـر من نهـم، سهـرپرشتیارکهـمان وتی: " بهـوابکهـ، دوام له زیاتر له پنهـجا مامهـستا ماتماتیک کردوو، له ووهـامدا پنهـیان وتم، به راستی نهـم شهـرم دهـکین و ناتوانین له بهـردم نهـم وهـموو مامهـستایانهـدا، به سهـرکهـوتوو یی وانه يه کی نمونہ يی له ماتماتیکدا بهتوو، داوای لهـبووردنیان لهـکردم" من هـکاری نهـبوونی ئازایهـتی نهـدهـبی نهـم مامهـستایانهـ و به هـزاران گهـورهـی تریش به تافی منداپنهـیان دهـگهـنمهـوهـ، نهـبهـپنهـیان له نهـستهـی دایکهـان و باوکهـان و مامهـستاکانیان، دهـبوايهـ زوو هـستهـیان بهـم خهـسهـتهـی نهـرهـنیهـی بهـکردایهـ و به راههـپنهـان و به یارمهـتیدانی پهـویست چارهـسهـریان بهـکردایهـ و نهـپنهـیان هـشتهـپنهـیهـ بهتهـ به ترس و شهـرمکردن و به دیاردهـیهـکی نهـخواروای چهـسپاو له کهـسایهـتی و ژیانپنهـدا.

ئازایهـتی نهـدهـبیش، خهـسهـتهـیهـکی نیهـ، که به ئاسانی و تهـنیا به قسهـی رووت بهتهـدی، وهـکه نهـوهـی که دایکهـان و باوکهـان به منداپنهـکانیان بهـپنهـن "دهـبهـ ئازایهـتیتان هـبهتهـ" خهـسهـتهـیهـکیش نیهـ که بهتوانن، له ماوهـی چهـند مانگهـکی یا سهـهـهـکهـدا نهـم خهـسهـتهـیهـی له دهـروونی منداپنهـکانتان بهـوهـپنهـن.. بهـکهـ به رهـاندنی ئازایهـتی نهـدهـبی له دهـروونی منداپنهـکانتان، پهـویستیتان به ئارامی و قوربانیدان هـپنهـ.. چونکه پهـروهـردهـکردنهـکی راست و دروست کاتهـکی زهـر دهـخایهـتهـت و پهـویستی به پشهـودهـرهـزی و درهـژدانهـپنهـ.

(ئهـرستهـهـ) دهـپنهـهـ"رهـگی پهـروهـردهـ تهـپنهـ.. بهـپنهـم بهـرهـکهـی شیرینهـ"

به کورتهـ لهـم خاهاـنهـی خوارهـوهـدا، باس له گرهـنگترین رهـگاکانی گهـشهـکردنی ئازایهـتی نهـدهـبی له منداپنهـاندا دهـکین.. به وهـپنهـوایهـی که دایکهـان و باوکهـان سهـوودیان لهـوهـرهـبگرن:

۱- دایکهـان و باوکهـان ئاوهـپنهـی منداپنهـکانیان، پهـویستهـ هـموو دایک و باوکهـکهـ نمونهـپنهـن له ئازایهـتی نهـدهـبیدا و بهن به پهـشهـنگ به منداپنهـکانیان، چونکه منداپنهـان چاولهـکهـرن و لاسایی گهـورهـکهـان دهـکهـنهـوهـ، به تهـپنهـتیش رهـفتار و کردارهـپنهـکانی دایکهـان و باوکهـان.

(وین دایهـرهـ) دهـپنهـهـ: "منداپنهـکانتان دهـپنهـهـ هـموو نهـم کردارانهـی که له ژیانپنهـاندا دهـپنهـکهـن.. نهـکه له قسهـنهـی که دهـپنهـکهـن"

۲- چهـرهـکه رهـپنهـکی گرهـنگی هـپنهـ له پهـروهـردهـکردنی منداپنهـاندا، پهـویستهـ

دایکان و باوکان ئو چیرکان به منداکانیان بگنوو یا بخوئندوو، که باس له ئازایه تی ئددبی و ئازایه تی جستهیی دکهن، به تایبتهش ئو چیرکهکانی که پاوانهکانیان منداان.

۳- راستگییی خسه تهکی گرنگی ئازایه تی ئددبی، پویسته دایکان و باوکان هر له مندااییو، منداکانیان به راستگییی پورورده بکن و رایان بهنن و فریان بکن که راستگییی یکه که له هر خسه ته جوانهکانی کهسایه تی مرفه، فریان بکن که ئازایه تی ئوویان هه بهت که دان به ههکانیاندا بنن.. گهر کهچله یکه قاپهکی له دست بهربوو و شکا و کهس چاوی له نه بوو، به دایکی بهت ئو قاپه له دستان من بهربوو و شکا.. پویسته دایکی سوپاسی بکات و هانی بدات، که کهچله کهی راستگییی، هیوای ئووشی به بخوازهت که هه میسه راستگی بهت.. چونکه ئم مندا ئازایه تی ئددبی هه یه و له ویش ناترستهت که سزای راستگی یه کهی چیده بهت با بهت.

۴- پویسته دایکان و باوکان و مامهستانکان به هه موو شه وازه که هانی منداکانیان و قوتاییهکانیان بدن، که به ئوپهیی ئازادی و ئازاییو گوزارشت له هزر و خیا و له را و له بیرکه و له بهچوونهکانی خیان بکن. به ئم مبهستهش دهتوانن گهله دهرهت و بواریان به بهخسنن.. به نموونه له (وانه داشتن) دا، پویسته مامهستای زمانی کوردی، هانی قوتاییانی پهله کهی بدات، که داشتهکانیان له بهردهم هاوکانیاندا بخوئندوو، تا شهرمیان بشکه و له سهر ئازایه تی ئددبی رابه.

۵- بهشداریکردنی منداان له تیپی سروود و موزیک و گهرانی قوتابخانه دا به تایبتهش ئو منداانیه شهرم دکهن، تا شهرمیان نه مهنهت و ئو ئازایه تییه ئددبییه یان هه بهت که خیان دهرهت و له بهردهم هاوکانیاندا به شهرم و شههزان بتوانن گهرانی بهن.

۶- پویسته دایکان و باوکان و مامهستانکان ئوو بزانه، که کردارکان کاریگهرترن له قسهکان، ئم راستییه شه بوو به چه مکهکی گرنگی پوروردهی نووی منداان.

۷- هه رگیز نا بهت گاته و تههفیهی به قسهکانی منداان بکره و رووشکهنیان بکن. تا نه ترس و شهرم نه کن و خیان به لاواز و به توانا نه زانه.. هانیان بدن تا به ئازایه تی تواناکانی خیان له بهردهمی کهسانی ترده بهربهن. له هه

۱۱- راگ یاندن کان و میدیاکانی کوردستان، دتوانن رښکی گرنګیان هېلت ل هاندان و ل گډشکردنی ئازاییتى ئدبى ل منداڼدا، پوښت کنا تايېتییکانی منداڼان بایڅکی زیاتر ب چالاکیېکانی منداڼان بدن. چونک هشتا ل ئاستی پوښتدا نین.

۱۳- شان بوارکی گرنګ، هاندان و راهنانی منداڼان ب ئازاییتى ئدبى و ب رواندنوی ترس و شرمیان. زربى منداڼان حزیان ب نواندن هی. ل رى نواندنوی دتوانن تواناکانیاں دبرخن و ئازاییتى ئدبى و جښتییان پشان بدن.

۱۴- من پښنپاری ئوی دکم، ک ل سای خوښدنې (۲۰۱۸ - ۲۰۱۹) دا، ل هـ کتبخان گشتیېکانی پارزگاکانی هولر و سلمانى و کرکوک و دهک و هـ بـ،

چند کښکی ئدبى ب قوتابیانی قوتابخان بنډتییکانی شارکانیان، ب چالاکی ئدبى منداڼان سازبکن، هر جارى کممک ل منداڼانی بهرمند، هـ نراو و چیرک و پخشان پشکـش بکن. گـر بیانـویـت ئـمـ کارکی گران نیی.

رزا شوان

نروېج: ۳۱ی/ سپتـمـبر/ ۲۰۱۸

پانډتیک ب په نابهرکی کورد کده خرت

بهشی لکښنه وهکانی تایبته به بابه ته کهلتورییهکانی زانکـی ماښرنی ئوسترالی، پانډتیکى تایبته ب په نابهرکی کورد بهشوی ئنلاین ځڅست.

ئو په نابهره کورده که ناوی بههرز بوچانییه، خاوه نی چه ندین کاری فیلمسازی و نویسنه له باره ی دڅی په نابهران له که مپهکانی دوورگه ی مانوسی پاپانیوگینیا و ناوړ که کارهکانی له سهر ئاستی ناوه نده نه کادیمی و ښنیریهکان پشوازییه کی زری لده کرت. کارهکانیشی هـ نگدانه وهی ژیا نی ابردووی و گوزهرانی خراپی څی و په نابهرانه

لهو دوورگانه.
 بوچانی، لهو پانځه دا له پا ټی باسکردنی کاره کانی ځی، تیشکی خسته
 سهر دځی خراپی په نابهران له کهمپه کانی دوورگهی مانوس و ناوړ.
 په نابهرانی دوورگهی مانوس و ناوړ ټی ټیو کهسانه که پښت
 ویستویانه به قاچاخ و به بهلم ټیو له ئوسترالیا بکه به ټیام
 دهستگیر کراون و ټیوانه ټیو کهمپانه کراون و به ټی یاساکانی
 کځی ئوسترالیا، هرگیز له ئوسترالیا نیشته ټی ناکړن.

زمانی دایکم ... عوسمان محممد هورامی

دای ټی بسز و خښ
 ټی ځی، زمانه کځی ټی
 له نوقی ترش و شیرین
 به ټی ټیتر و خښت
 له خونچکی گوڼزاری ژین
 به نخښت و گښت،
 که به زمانی ټی ټی دو
 گښت ټی کځی و ټی ټی :
 ټی م زمانی کوردی
 به له گښت و شادی،
 دای ټی گیان، به م زمان
 گښت ټی گښت به ټی کځی
 دیارید ټی ټی ئاسمان

عوسمان محممد هورامی